

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΘΑΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Β΄. - ΤΕΥΧΟΣ ΙΒ΄.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1880

Οὐκ ἔστι περὶ τοῦ ἐν θεοτέρῳ ἀνθρώπῳ
βουλευσάτω ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οἰκείων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1880

ΣΥΝΤΟΜΟΣ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΑΜΙΣΟΥ¹

ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙ ΑΥΤΗΝ ΧΩΡΑΣ.

Περίφρασις Ἀμισοῦ.

Ἄνω Ἀμισός, (Καδήκιοι).

Ἡ περὶ τὸ ἐν τέταρτον τῆς κυρίως Ἀμισοῦ ἀπέχουσα Ἄνω Ἀμισός κατοικεῖται ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Ἑλλήνων μετοικησάντων ἐξ ἄλλων μερῶν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ προγενεστέραν τοῦ τῆς Ἀμισοῦ ἀποικισμοῦ ἐποχὴν. Ὡς ἀρχαιότεροι λοιπὸν ἔχουσι τὰ ἐπιχώρια ἦθη καὶ ἔθιμα, λαλοῦντες καὶ τὴν ἐπιχωριάζουσαν ἐνταῦθα γλῶσσαν μετὰ μικρᾶς διαφορᾶς.

Ἡ θέσις αὐτῆς, ἐπὶ ὄροπεδίου νοτιοδυτικῶς τῆς πόλεως κειμένου, εἶναι λίαν εὐχάριστος, διότι ἐκ τῶν περισσοτέρων τῆς Ἄνω Ἀμισοῦ οἰκιῶν πανοραμικῶς δύναται τις νὰ ἴδῃ ἅπασαν μὲν τὴν Ἀμισόν, πάντα δὲ τὰ ἐρχόμενα καὶ ἀπερχόμενα πλοῖα· διὸ καὶ χρήσιμῶς ἐν ὥρᾳ μάλιστα ἀνοιξέως ὡς ἐξοχικὸς τοῖς πολίταις περίπατος. Οὐχ ἦττον δὲ εἰσερχόμενός τις κατὰ πρῶτον εἰς αὐτὴν εὐρίσκει τὴν κατάστασιν αὐτῆς οὐχὶ τόσο εὐχάριστον, πού μὲν ἀγυῖας καὶ στενωποὺς βορβόρου καὶ πάσης ἄλλης ἐκ τῶν οἰκιῶν ριπτομένης ἀκαθαρσίας γεμούσας βλέπων, πού δὲ οἰκίας προκτακλυσμιᾶς καὶ ἐτοιμοὺς κατὰ πρώτην βιαίαν ὤθησιν νὰ καταρρεύσωσιν ἢ νὰ γίνωσι κατ' ἀπρόοπτόν τινα περίπτωσιν ἀνεξαιρέτως ἅπασαι παρανάλωμα τοῦ πυρός.

Ἐκ τῶν κατοίκων αὐτῆς οἱ μὲν πλεῖστοι καταγίνονται εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ καπνοῦ, ὅσους συγκαταριθμεῖται μετὰ τῶν πρώτων καπνῶν τῆς Ἐπαρχίας, ὡς ἐκ τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἐπιτηδειότητος τῶν κατοίκων πρὸς τὴν περιποίησιν καὶ ἐπεξεργασίαν αὐτῶν. Τινὲς δὲ ἐργάζονται καὶ παρὰ τοῖς ἐν Ἀμισῶ καπνεμπόροις κατασκευάζοντες τὰ εἰς ἅπασαν τὴν ὑφήλιον γνωστὰ ἤδη καταστάντα δέματα (τέγκια) τῶν καπνῶν, εἰς τὰ ὁποῖα καὶ κάλλιον πάντων τῶν ἄλλων ἐπιτηδεύονται.

Ἀριθμεῖ δὲ νῦν ἡ Ἄνω Ἀμισός περὶ τὰς 500 οἰκογενείας, αἵτινες ἐξαιρουμένων τινῶν μετερχομένων τὸ ἐμπόριον, ἐν παντελεῖ διατελοῦσι πενίᾳ ὡς ἐκ μόνης τῆς καπνοφυτείας ποριζόμενοι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον· καὶ ἐν τοιαύτῃ δὲ καταστάσει ὄντες διατηροῦσιν ἐκ πολλῶν ἤδη χρόνων σχολεῖα, ἐν οἷς τὰ τέκνα αὐτῶν ἄρρενά τε καὶ θήλεα φοιτῶντα διδάσκονται τὰ τῶν

1 Συνέχ. ὄρα τεῦχος Α'. σελ. 44.

Ἑλληνικῶν σχολείων ἐγκύκλια μαθήματα, οὐκ ὀλίγα ἀναλόγως τῆς καταστάσεώς των καὶ οὗτοι δαπανῶντες ὑπὲρ αὐτῶν. Κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ἐν μὲν τῷ ἀρρεναγωγείῳ διδάσκουσι δύο διδάσκαλοι συνδιδακτικῶς· ἐν δὲ τῷ παρθεναγωγείῳ δύο ἀδελφαὶ τελειόφοιτοι τοῦ ποτὲ ἀκμάζοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει παρθεναγωγείου τοῦ Ἁγίου Τάφου, ὧν ἡ μεγαλειτέρα παραδίδει τὰ ἀνώτερα μαθήματα εἰς τὰς προκεχωρηκυίας μαθητρίας, καὶ ἡ μικροτέρα διευθύνει τὸ νηπιαγωγεῖον.

Διαμέρισμα Μαδέν.

(*Madèn ὄγμαγῆ*).

Προχωρῶν τις ἐκ τῆς νοτιοανατολικῆς πλευρᾶς τῆς νῦν Ἀμισοῦ ἀπαντᾷ εἰς πέντε λεπτῶν τῆς ὥρας ἀπόστασιν κατὰ πρῶτον τὸν Λυκάστην, κατὰ Στράβωνα, ποταμὸν (Μέρτ ἱρμάκ), διαβατὸν κατὰ πᾶσαν τοῦ ἔτους ὥραν, πλὴν τῶν βροχερῶν ἡμερῶν ὁπότε ἐξογκούμενος οὐκ ὀλίγας προξενεῖ ζημίας παρασύρων πᾶν τὸ προστυχόν.

Μετὰ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ τούτου εἰσέρχεται εἰς τὸ διαμέρισμα Μαδέν, τὸ κείμενον ἐν τῷ μεταξὺ Θεμισκύρας καὶ Ἀμισοῦ διαστήματι ἐπὶ ὠραίων λόφων ὑπὲρ τὸ πεδῖον τῆς Θεμισκύρας καὶ συγκείμενον ἐκ πολλῶν Ἑλληνικῶν χωρίων μετὰ τινῶν Τουρκικῶν. Οἱ ἐνταῦθα Ἕλληνες ὡς πρὸς τὰ ἤθη, ἔθιμα, τὴν γλῶσσαν, τὴν καλλιέργειαν τῶν γραμμάτων καὶ τὴν λοιπὴν οἰκιακὴν αὐτῶν δίαιταν ὑπερτεροῦσι κατὰ πολὺ τοὺς ἐν ἄλλοις τῆς Ἐπαρχίας ταύτης διαμερίσμασιν Ἕλληνας, προσλαβόντας πλεῖστα Τουρκικὰ ἔθιμα καὶ αὐτὴν τὴν Τουρκικὴν γλῶσσαν.

Εἰς ἡμισείας ὥρας ἀπὸ τοῦ Λυκάστου ποταμοῦ ἀπόστασιν εὐρίσκει τις τὸ χωρίον Δέβκερις, ἐν ἐκ τῶν σημαντικωτέρων χωρίων τῆς Ἐπαρχίας ὡς πρὸς τὰ πλούτη, διότι παράγει ὡς καὶ ἅπασα ἐκείνη ἢ πρὸς τὴν θάλασσαν παράλληλος σειρά τῶν χωρίων τὰ ἐκλεκτότερα καπνὰ τοῦ τόπου· ὡς πρὸς τὰ γράμματα ὁμως ὑπολείπεται πολὺ τῶν ἄλλων· ἐν ᾧ εἰς τὰ ἄλλα γειτονικὰ χωρία διατηροῦσιν ἀπὸ κοινοῦ αἱ κατ' αὐτὰ κοινότητες σχολεῖα ἀνάλογα σχεδὸν τῆς καταστάσεώς των, ἐνταῦθα ἐπὶ τοσοῦτόν εἰσι διηρημένοι οἱ κάτοικοι, ὥστε εἰς πᾶσαν συνοικίαν διατηροῦσι Γραμματοδιδασκαλεῖον, ὑπὲρ τοῦ ὁποίου ἕκαστος ἀσκόπως συνεισφέρει τὸ κατὰ δύναμιν· εὐκόλως δ' ἐννοεῖται ἡ ἐκ τῆς διαιρέσεως ταύτης προσγιγνομένη τῇ κοινότητι βλάβη· ἐν ᾧ ἂν ἀπὸ κοινοῦ συνεισέφερον ἅπαντες τὰ ἡμίσεα τῶν ἔσα ἀδίκως νῦν καταδαπανῶσιν, ἤθελον ἔχει ἐν κεντρικὸν Ἀλληλο-

διδασκτικὸν σχολεῖον ἐντελέστατον μετὰ δύο ἰκανῶν διδασκάλων καὶ οὐκ εὐκαταφρόνητον Ἑλληνικόν, συνωδὰ τῇ προτροπῇ καὶ τῇ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιμονῇ τοῦ Σεβασμιωτάτου γέροντος Ἀγίου Ἀμασείας, ἵνα μὴ παρέρχηται ἀδίκως ὁ πολύτιμος καιρὸς τῶν παιδῶν αὐτῶν, καὶ ταῦτα πλησιάζοντος τοῦ κ' αἰῶνος, ὁπότε ἅπαν τὸ κατὰ τὴν Μικρασίαν Ἑλληνικὸν ἔθνος ὀργᾶ πρὸς τὴν παιδείαν καὶ ἀφειδῶς συνεισφέρει τὸν ὄβολόν αὐτοῦ ὑπὲρ αὐτῆς.

Ἐκείθεν τὴν ἰδίαν κρατῶν διεύθυνσιν φθάνει εἰς τὸ χωρίον Ἀλῆ Βέγη, ἔνθα ἐξίσταται τις βλέπων τὴν φυσικὴν καλλονὴν τοῦ τόπου. Ἰσάμενος ἐπὶ λόφου ἰκανῶς ὑψηλοῦ πανταχόθεν κατωφεροῦς καὶ στρέφων τὰ βλέμματα, βορειοανατολικῶς μὲν ἔχει τὸν ἐκτεταμένον ὀρίζοντα τῆς Μαύρης θαλάσσης, βορειοδυτικῶς τὴν φυσικῶς ὠραίαν Ἀμισὸν μετὰ τῆς παρ' αὐτὴν πεδιάδος, καὶ ἀνατολικῶς τὴν ὑπὸ πλείστων ποταμίων καὶ ρυάκων κατὰ πᾶσαν ὥραν τοῦ ἔτους καταρδευομένην καὶ ἀείποτε πρασινίζουσαν πεδιάδα τῆς Θεμισκύρας. Τὸ χωρίον τοῦτο ἐκ πολλῶν συνοικιῶν ἰκανῶς ἀπ' ἀλλήλων ἀπεχουσῶν συνιστάμενον διατηρεῖ ἐν τισὶ συνοικίαις σχολεῖα, ἔνθα οἱ παῖδες τῶν διδάσκονται τὰ τρία στοιχειώδη μαθήματα, Ἀνάγνωσιν, Γραφὴν καὶ Ἀριθμητικὴν, ὑπὸ διδασκάλων ἐν τοῖς ἐνταῦθα Σχολείοις ἐκπαιδευθέντων.

Παρὰ τὴν θάλασσαν, εἰς ἡμισείας ὥρας ἀπ' αὐτῆς ἀπόστασιν καὶ βορειοανατολικῶς τοῦ Ἀλῆ Βέγη ὑπάρχει ἕτερον χωρίον Ἀσὰρ Ἀγάτζ καλούμενον, ἀνέκαθεν Γραμματοδιδασκαλεῖον τι διατηροῦν ἑφέτος δὲ νέον ἐκ ταῦ γειτονικοῦ χωρίου Καραπερτζιν μετακαλεσάμενον διδάσκαλον ἐν τοῖς ἐκεῖσε σχολείοις ἐκπαιδευθέντα ἔθετο τὸ πρῶτον θεμέλιον τῆς ἐπὶ τὰ πρόσω πορείας του.

Ἐπὶ τῆς αὐτῆς σειρᾶς κεῖται καὶ τὸ χωρίον Ὄξε ἐπὶ ὄροπεδίου κατωφεροῦς πρὸς τὴν θάλασσαν, ὅπερ ἀνέκαθεν διατηρεῖ ἐν Δημοτικὸν Σχολεῖον μετὰ δύο διδασκάλων.

Παραλλήλως πρὸς τὴν θάλασσαν κεῖνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας γραμμῆς τὰ ἀκόλουθα τρία χωρία Τζερακμάν, Ἀνδρέα Μαχαλεσῆ (Ἀνδρεάντον) καὶ Τζιρίκ, πλούσια μὲν καὶ δυνάμενα νὰ διατηρήσωσι καλὰ Σχολεῖα, οὐκ ὀλίγα κατ' ἔτος καταδαπανῶντα ποσά, διαμένοντα δὲ εἰς οὐχὶ εὐχάριστον κατάστασιν, ἕνεκα τῆς παρὰ τοῖς αὐτόθι χωρικοῖς ἐπικρατούσης ἰδέας τοῦ νὰ διατηρῶσιν Ἑλληνικὰ σχολεῖα. Ἐὰν δὲ ἐδείκνυσον τὴν αὐτὴν πρὸς τὰ Δημοτικὰ τῶν Σχολεῖα προθυμίαν, μεγάλως ἤθελον ὠφελῆσαι τὴν ἀτυχῆ αὐτῶν νεολαίαν, καταδεδικασμένην ν' ἀκροᾶται τὰ στοιχειώδη

μαθήματα πρὸς Γραμματοδιδασκάλων ἀγνοούντων καὶ τὴν τοῦ ὀνόματος αὐτῶν γραφὴν.

Ἐκεῖθεν λαμβάνων τὴν μεσημβρινὴν διεύθυνσιν εὐρίσκει τις τὰ χωρία *Tzinar* Ἀλῆ, *Synamatas* καὶ *Kyothzi* ἐπουγγὰρ δυνάμενα μὲν καὶ ταῦτα ὡς ἐκ τοῦ εὐαρίθμου τῶν κατοίκων αὐτῶν νὰ διατηρήσωσι καλὰ σχολεῖα, ἐκ τῆς ἀσυμφωνίας ὅμως τῶν κατ' αὐτὰ χωρικῶν οὐδὲ Γραμματοδιδασκαλεῖον πολλάκις διατηροῦντα πλὴν τοῦ *Ιορδαμάντου*, συνοικίας τοῦ *Synamatas*, ὅπερ ἀνέκαθεν διατηρεῖ ἐν Ἀλληλοδιδασκατικὸν Σχολεῖον.

Ἐντεῦθεν τὴν ἰδίαν ἀκολουθίαν διεύθυνσιν φθάνει εἰς τὸ χωρίον *Καράπερτζιν*, ὑπὸ Ἑλλήνων ἀποκλειστικῶς ὡς καὶ τὰ προειρημένα οἰκούμενον καὶ μεταξὺ οὐχὶ μόνον χωρίων ὁμοίων του, ἀλλὰ καὶ πόλεων ἱκανῶν ἐπὶ φιλομουσία διακρινόμενον. Μόλις ἑκατὸν πενήκοντα πτωχόταται οἰκογένεια ἀπαρτίζουσι τὴν κοινότητα ταύτην, ἐκ μόνης τῆς καπνοφυτείας ἀθλίως πορίζόμεναι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, ἀλλ' ἐν τούτοις ἀπὸ δωδεκαετίας ἤδη τῇ προτροπῇ τοῦ Ἁγίου Ἀμασείας διατηροῦσιν οὐχὶ μόνον Ἀλληλοδιδασκατικὸν σχολεῖον ἐντελέστατον ὑπὸ δύο Διδασκάλους, ἀλλὰ καὶ Ἑλληνικόν, εἰς ὃ διδάσκει εἰς Ἑλληνοδιδάσκαλος, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τελειόφοιτος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς. Ἐνταῦθα πραγματικῶς βλέπει τις τὸ αἶσθημα τῆς φιλομουσίας ζωηρῶς διακατέχον τὰς καρδίας ἀπάντων τῶν χωρικῶν, μετὰ μεγάλης προθυμίας αὐθορμητῶς καταβαλλόντων τὸν ὄβολόν αὐτῶν ὑπὲρ τῶν Σχολείων τῆς κοινότητός των. Δίκαιον δὲ νομίζω ν' ἀναφέρω καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἀγαζωπυρούντων τὸν ζῆλον τῆς κοινότητός των διὰ τῆς ἰδίας ἑαυτῶν ἀταπαρνήσεως καὶ προθυμίας προϋχόντων κκ. Χ Ἰωάννου Συμεωνίδου, Ἰωάννου Κιρκασιάδου καὶ τινῶν ἄλλων, ὧν τὰ ὀνόματα συντομίας χάριν παραλείπω, καὶ ὑπομνήσω αὐτοῖς, ὅτι ἡ προθυμία των αὕτη ἀντανακλᾶται πρὸς ἅπαν τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἐπομένως οἱ ἐκ τοῦ σύνεγγυς γνωρίσαντες καὶ ὀπωσδήποτε κατανοήσαντες τὰ αἰσθήματα αὐτῶν θέλουσιν ἀναγράψει καὶ τούτους εἰς τὰς δέλτους τῶν κατὰ καιροὺς διαφοροτρόπως παρασχόντων τὰς ἀτομικὰς αὐτῶν ἐκδουλεύσεις πρὸς τὸ πολυπαθὲς Ἑλληνικὸν γένος.

Ἡ ἐτησίᾳ δαπάνη τῶν σχολείων τούτων ὑπερβαίνει τὰς 200 λίρας Ὄθωμανικὰς. Ἐὰν δὲ χεῖρ τις ἀρωγός, ὧν εὐμοιρεῖ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, θελήσῃ νὰ προσφέρῃ μικρὰν τινα χρηματικὴν βοήθειαν πρὸς σύστασιν Παρθεναγωγείου μεγάλως θέλει εὐεργετήσῃ τὴν αὐτόθι Ἑλληνικὴν κοινότητα, σὺν ταύτῃ δὲ καὶ τὰς παρακειμένας· διότι ἀληθῶς τὸ φῦλον τοῦτο ἐν ἄκρῃ διατελεῖ ἀμαθεία καὶ ἀποκτηνώσει, ἐξ οὗ μεγάλως ὀπισθοδρομεῖ,

ὡς εἰκόσ, ἡ τῶν ἀρρένων ἐκπαίδευσις καὶ ἡ ἐπιδιωκομένη ἀποσκοράκις τῆς ἀθλίας ἐντοπίου γλώσσης, μιξοβαρβάρου λαζικῆς. Πολλάκις οἱ κάτοικοι ἀπεπειράθησαν ν' ἀναγείρωσι Παρθεναγωγεῖον, ἀλλὰ σκεπτόμενοι ὅτι ἡ μεγάλη αὕτη δαπάνη ἐκ μόνης τῆς κοινότητός των θέλει ἀποθαρρύνει τοὺς κατοίκους καὶ στρεβλώσει τὴν τοῦ παιδαγωγείου πορείαν δὲν τολμῶσι νὰ ἐπιχειρηθῶσι τὸ τοιοῦτον. Ἀπὸ τινος δὲ κειροῦ οἱ εἰς Ῥωσίαν μεταναστεύοντες κάτοικοι ὡς μὴ δυνάμενοι πλέον ἐνταῦθα ἕνεκα τῆς ἀθλίας καταστάσεώς των νὰ ζήσωσιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἀνηλεῶς φορολογούμενοι, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὄντες ἔρμαιον τῆς τουρκικῆς θηριωδίας τῆς πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐκ Ῥωσίας μεταναστευσάσης ἐνταῦθα ἐπαράτου φυλῆς τῶν Κιρκασίων, οἵτινες νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν περιέρχονται τοὺς ἀγροὺς καὶ αὐτοὺς τοὺς πρὸ τὰς οἰκίας των κήπους ζητοῦντες τί νὰ ἀρπάσωσι καὶ μηδὲ τῆς ζωῆς καὶ τῆς τιμῆς τῶν δυστυχῶν χωρικῶν φειδόμενοι, πρὸς δὲ καὶ ἡ ἀποτυχία ἐπὶ τινὰ ἔτη τῆς καπνοφυτείας ἤρξατο ν' ἀποδεκατίζη τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου τούτου, ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅ,τι θέλει ἐπέλθει καὶ ἡ ἀποδεκάτισις τῶν προσόδων τῶν Σχολείων αὐτῶν, ὥστε ἂν μὴ φανῆ φιλογενῆς τις χεὶρ ἀρωγὸς τῇ κοινότητι ταύτῃ, τὸ μὲν γυναικεῖον φύλον θέλει διαμείνει εἰς τὴν αὐτὴν ἀθλίαν κατάστασιν, σὺν τούτῳ δὲ καὶ οἱ παῖδες μεγάλην ὑποστήσονται ἠθικὴν βλάβην.

Τὸ αὐτὸ αἶσθημα τῆς φιλομουσίας δύναται τις νὰ ἴδῃ καὶ εἰς τοὺς ἀνωτέρους ὄντως παντὸς ἐπαίνου κατοίκους τοῦ παρὰ τὸ *Καράπερτζιν* μικροτάτου χωρίου *Τζίμελη*. Μόλις 25 οἰκογένειαι ἀπαρτίζουσι τὴν κοινότητα ταύτην· ἀλλ' ἐν τούτοις ἡ ὑπὲρ τῶν Σχολείων αὐτῆς δαπάνη ὑπερβαίνει τὰς 80 λίρας κατ' ἔτος, δι' ἧς διατηρεῖ ἓνα διδάσκαλον ὅστις παραδίδει καὶ τινὰ Ἑλληνικὰ μαθήματα.

(ἀκολουθεῖ).

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΣΧΟΛΕΙΩΝ.

Ἡ Γερμανικὴ Αὐτοκρατορία περιέχει 42 ἑκατομμύρια κατοίκων, 60,000 σχολεῖα, 6 ἑκατομμύρια μαθητῶν· δαπάνη ἀναλογοῦσα ἐπὶ ἑνὸς κατοίκου φρ. 3, 48.

Ἡ Ἀγγλία ἔχει 34 ἑκατομ. κατοίκων, 58,000 σχολεῖα, 3 ἑκατομ. μαθητῶν· δαπάνη ἐπὶ ἑνὸς κατοίκου φρ. 2.